

Åpenhetsloven

Fairtrade som
verktøy til HRDD

FAIRTRADE
NORGE

Risiko i globale verdikjeder

Menneske- og arbeidstakerrettigheter er nedfelt i internasjonale konvensjoner og gjelder alle mennesker. Både FN, OECD og nasjonale myndigheter har retningslinjer for bedrifters ansvar for å følge opp menneske- og arbeidstakerrettigheter i sine verdikjeder. Ved en rekke produkter har råvareleddet størst risiko for medvirkning til brudd på menneskerettigheter, jordbrukssektoren er spesielt utsatt. Dette kommer tydelig frem i det amerikanske arbeidsdepartementets liste over varer med risiko for å være produsert av barn eller ved tvangsarbeid, *the US department of Labour's List of Goods Produced by Child Labour or Forced Labour*. Aktsomhetsvurderinger må derfor gjelde hele verdikjeden, ikke begrense seg til forrige ledd, men gå helt tilbake til første ledd.

Fattigdom

Fattigdom er et komplekst og sammensatt problem som handler om både sosiale og økonomiske forhold. I følge tall fra FN lever hvert niende menneske under ekstrem fattigdom. En stor andel av disse er småskalabønder som daglig strever med å kunne forsørge familien sin. Fattigdom er utbredt hos mange produsenter av kaffe, banan, kakao, te og bomull.

I tillegg til den globale pandemien bidrar klimaendringer og konflikt til å påvirke fattigdom. Økonomisk vekst er ifølge FN en av de viktigste nøklene til fattigdomsreduksjon. Den må være bærekraftig og inkluderende.

Pris- og lønnspress

Uten en mer rettferdig pris, kan ikke småskalabønder sikre anstendige lønns- og arbeidsvilkår for arbeiderne sine, spesielt når de lever under eller i nærheten av fattigdomsgrensen selv.

Fairtrades minimumspriser og Premium bidrar til å håndtere de verste effektene av prispresset i mange leverandørkjeder; men omfanget av utfordringen betyr at vi må gå mye lenger. I gjennomgangen av våre standarder legger Fairtrade spesielt vekt på løsninger som bidrar til å oppnå levelønn og leveinntekt. Vi har satt søkelys på og arbeidet for leveinntekt og levelønn i kakao, banan og kaffesektoren.

Uverdige arbeidsforhold

De fleste virksomheter med globale leverandørkjeder er utsatt for risiko for uverdige arbeidsforhold, miljøskader og korrupsjon. Jordbrukssektoren er spesielt utsatt.

Næringslivet kan være en viktig drivkraft i å skape lønnsomme og trygge arbeidsplasser for å løfte mennesker ut av fattigdom. De må sikre anstendige arbeidsforhold, det vil si arbeid som ivaretar grunnleggende menneskerettigheter og HMS på arbeidsplassen, og som gir en lønn å leve av.

Fairtrade stiller omfattende krav til blant annet organisasjonsfrihet, kvinners rettigheter og helse, miljø og sikkerhet. Forbud mot barne- og tvangsarbeid og tiltak mot diskriminering er andre helt sentrale krav.

En menneskerettighetslov for næringslivet

I juli 2022 trer åpenhetsloven i kraft. Loven gjelder for større norske virksomheter som tilbyr varer og tjenester i eller utenfor Norge. Den gjelder også for større utenlandske virksomheter som operer i Norge, og som er skattepliktige til Norge etter norsk intern lovgivning. Formålet med loven er todelt - omfattende aktsomhetsvurdering og informasjonsplikt.

Plikt til å gjennomføre aktsomhetsvurderinger

Loven skal fremme virksomheters respekt for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold sett i forbindelse med produksjon av varer og tjenester. Virksomhetene skal utføre aktsomhetsvurderinger i tråd med OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper.

I følge retningslinjene skal aktsomhetsvurderinger forstås som en prosess der selskap kartlegger, vurderer, forebygger, begrenser og håndterer potensielle og eksisterende negative konsekvenser av sin virksomhet. Selskaper er også pliktig til å redegjøre for og kommunisere offentlig om arbeidet med aktsomhetsvurderinger.

Aktsomhetsvurderinger bør være en integrert del av selskapets beslutningsprosesser og system for risikostyring.

Plikt til å gi informasjon

Loven pålegger virksomhetene en informasjonsplikt. Den skal sikre allmenheten tilgang til generell informasjon om hvordan virksomheter håndterer negative konsekvenser, og spesifikk informasjon knyttet til varer og tjenester.

Forbrukere får mulighet til å kreve innsyn i hvor og under hvilke forhold en vare er laget. De kan også etterspørre informasjon om arbeidsforhold og menneskerettigheter, uavhengig av hvor produksjonen foregår.

Fairtrade som verktøy i møte med Åpenhetsloven

Internasjonale verdikjeder er ofte lange og uoversiktlige. Fairtrade kan være et effektivt verktøy for å redusere risiko for brudd på menneske- og arbeidstakerrettigheter og sikre sporbarhet. Det er et verktøy i arbeidet med aktsomhetsvurderinger.

Ivaretakelse av grunnleggende menneskerettigheter

Fairtrade-standardene stiller krav for å sikre grunnleggende menneske- og arbeidstakerrettigheter i verdikjeden. Fairtrade-standardene er blant annet basert på ILO konvensjonene C29, C87, C95, C97, C98, C100, C102, C105, C110, C111, C121, C130, C135, C138, C141, C142, C182, C183, ILO Recommendations R115, R143, R203 og ILO Protocol P029.

Ivaretakelse av Helse, Miljø og Sikkerhet på arbeidsplassen

Fairtrade-standardene stiller omfattende krav basert på ILO konvensjonene C155, C184, C077, C078 og ILO recommendation R164 og R102.

Lønn å leve av

Fairtrade var med på å danne *The Global Living Wage Coalition* og har utviklet en strategi for *Living Income for Small-scale Farmers* og en strategi for *Living Wage for Hired Workers*.

Fairtrade er den eneste sertifiseringsordningen med en fastsatt minimumspris som bidrar til økonomisk sikkerhet til bøndene når markedsprisene svinger. I tillegg har Fairtrade utarbeidet *Living Income Reference Prices* for blant annet kaffe, kakao og vanilje basert på Anker metoden og *Fairtrade Base Wage* for arbeidere på bananplantasjer.

Sporbarhet

Fairtrade-merket følger en råvare gjennom hele verdikjeden. Produktet må være identifiserbart i alle trinn av verdikjeden og i alle relevante dokumenter og emballasje. For de fleste Fairtrade-råvarer er det krav om fysisk sporbarhet, det vil si at råvarene som kommer fra Fairtrade-sertifiserte kooperativer/plantasjer hele veien holdes adskilt fra ikke-sertifiserte råvarer. I noen tilfeller tillates *Mass Balance*; Fairtrade-sertifiserte råvarer kan blandes under videreforedling med ikke-sertifiserte råvarer, slik at totalvolumet samsvarer med mengden kjøpt som Fairtrade.

Tredjeparts verifisering og synliggjøring av aktsomhetsvurderinger

Fairtrade-merket viser overfor forbrukere og andre interessenter at det allerede er stilt sosiale, miljømessige og økonomiske krav i produksjonen.

ISO 17065-akkrediterte FLOCERT kontrollerer at Fairtradestandardene overholdes og at pengestrømmene går som de skal. I tillegg er Fairtrade-merket et EU-godkjent serfifiseringsmerke. EU-sertifiseringsmerker brukes til å skille varer eller tjenester som er kontrollert og oppfyller kravene til et bestemt sertifiseringsorgan fra varer eller tjenester som ikke har vært underlagt slik kontroll.